

Civil jövőképek

1. Bevezetés

1.1. A kutatási ötlet

A Tanácsadók a Fenntartható Fejlődésért Egyesület sok tapasztalatot szerzett civil szervezetek fejlesztésében. Gyakran dolgozunk jövőképkötő munkán, amelyben a szervezetek tagjai a szervezeti stratégiai tervezés során elemzik a szervezet helyzetét és a szervezet számára jövőképet fogalmazznak meg. E jövőképkötő munka során azt tapasztaltuk, hogy a vágyott jövőképeknek van egy „*vágyott jövőbeli társadalom*” vetülete is, és ezekben - a „társadalom vágyott jövőjére vonatkozó képekben” sok hasonlóság van.

Például ez egy civil szervezetek vezetőiből álló tréning jövőképe, amelyet „unokáink élete” címmel gyűjtöttünk össze.

„Unokáim élete 60 év múlva

- Boldog, közösségi ember, aki jólétben él, amit nem fogyasztói értékek, hanem a tudományos és lelki-szellemi fejlődés definiál, önmegvalósító egyéniség
- A személyiség és a környezetkultúra szintézise megvalósul. Harmóniában él önmagával és környezetével. Biztonságban van, mert biztonságban van tőle a bolygó (Gaia). Természet-közeli, emberléptékű életterben él, természetes energiák hasznosításával
- Nem kell túlélési/megélhetési versenyben élnie
- Nyitottság
- Erkölcsös
- A tudományos kutatás specializálódott és holisztikus szemléletű egyaránt
- A világállam magyar polgára.
- Egészséges (fizikailag is).
- Előítéletektől mentes.
- Hisz - integráló hite van.

Milyen erőforrásokra van neki ehhez szükség?

- Hit.
- Alkotás öröme.

- Hagyunk rá, kulturális tőkét, környezetbarát technikát, természetet.
- Megújuló energiaforrásokkal tudjanak élni.
- Legyenek emberi kapcsolataik (társkapcsolatok) – közösség.
- A tudományos ismeretek újszerű megszerezésére van szükség.
- A „Fenntartható Együttélés Alkotmányát” hagyjuk rájuk
- Az egész világról való szerető gondoskodás személyes felelősségtudata jellemzi.
- Az emberiség sokféleségét, a sokféleség szeretetét, és a nemzeti identitást egyaránt értékesnek érzi.
- Az individualitást - a közösséggel egyensúlyban tartva képes élni.”

1.2. A kutatás

Bevalljuk, szerettük ezt a jövőképet, de nem volt elég az adat, kutatási eredmény arra, hogy azt mondhatnánk, hogy az ehhez hasonló képek az általános képek. Egy pályázati programunkban ezt kívántuk kutatni. Megkérdeztünk több társadalmi szervezet vezetői csoportját egy-egy szervezetfejlesztési alkalom közben arról is, hogy milyen jövőt képzelnek el az unokájának?

- Meg akartuk tudni, hogy milyen vágyott világot képzelnek el civil szervezetek, az egy-két generációval utánunk jövőik számára, ez még olyan jelenbeli értékrendeket is felmutató távlat, amelyért már most lehet dolgozni.
- A programban a szervezetek jelen lévő tagjainak civil szervezeti, közéleti szocializációjára is rákérdeztünk, ezt a későbbiekben elemezzük.
- Csoportos interjúkat használtunk, s e csoportos alkalmaknak közvetlen szervezetfejlesztő hatása is volt a résztvevők számára.
- A programot pilot programnak szántuk. A program eredményei alapján szándékunkban áll kiképezni „jövőképkalkotó” műhelyek vezetőit, hogy a jövőképkalkotó munka tág, és egyre táguló körben haladjon tovább, hozzájárulva a civil szervezetek és a társadalom jövőképkalkotó munkájához.

Rákérdeztünk a vágyott jövő

- anyagi technikai viszonyaira,
- a környezeti tényezőkre,
- az emberek egymás közti viszonyára,

- tudásukra, kultúrájukra
- arra, hogy milyen célokat követnek, mit tartanak értelmes cselekvésnek
- a kérdésekre kapott válaszokat felvettük és most bemutatjuk.

A jövőképek megfogalmazása gyakran egybeesik valamilyen jelenlegi jellemző tagadásával a jövő álmodása gyakran a jelen állapotok kritikája is egyben. A kritika nem fogalmazódott meg mindig, de a szövegekből következtetni lehet erre is. A jövőképek megfogalmazásának szerkezete gyakran ilyen.

<p style="text-align: center;">Nem ilyen, mint ... a jelen</p>	<p style="text-align: center;">hanem ilyen a jövő</p>
<p style="text-align: center;">amit nem fogyasztói értékek,</p>	<p style="text-align: center;">Az unokám boldog, közösségi ember, aki jólétben él,</p> <p style="text-align: center;">hanem a tudományos és lelki- szellemi fejlődés definiál, önmegvalósító egyéniség</p>

A jövőképeket nem minősítettük, egyszerűen a hasonlóakat vagy az egymással vitázókat egymás mellé csoportosítottuk. Van persze ilyen is. A „Miben bíznak az emberek? Milyen célokat követnek?” kérdésre a „*Problémamentes legyen minden*” választ is megkaptuk. Ezt a választ is elfogadhatjuk abban az értelemben, hogy a probléma alatt egy jelenbeli és jövőbeli vágyott állapot közti különbséget értünk, és ekkor minden jövőkép mozgatóereje valamely megfogalmazott probléma. Vagy minden problémában van valamilyen vágyott jövőnek a képe.

A jövőképet generáló feszültséget persze mi magunk is érzékeljük, s az unokáinknak szánt álmodott jövő a mi vágyott képünk is, de így az unokánkra gondolva talán kissé jobban megtisztítjuk a jelenlegi helyzetünktől és egy *igazán* (hiszen neki álmodott) szebb jövőt képzelünk el

Egy interjú alany is így fogalmazott:

„Az ember ugyanazt szeretné az unokája számára, is biztosítva látni, *amire maga is vágyik*, s minthogy ezek olyan értékek, olyan pozitív változások, amelyeknek az emberek általánosságban örülnének, nem hinném, hogy csak személyes álmokról van szó. Másrészt ezek a „kívánságok” az élet megjelölt területeire vonatkoztatva egymással is összefüggnek, így nem is kérdésenként, hanem inkább összefoglalóan tudnám meghatározni őket. Lehet, hogy így egy idealizált, sőt utópisztikus kép rajzolódik ki.”

Van persze ebben a kérdésben rejtetten a fenntartható fejlődésre utaló gondolat. A fenntartható fejlődés eszmekörében egy alapelv, hogy az utánunk következő generációkra legalább ugyanolyan (ha nem jobb) világot hagyjunk, mint amelyet az elődeinktől kaptunk. De talán a saját unokánkra nem hagynánk egy fenntarthatatlan világot. És éppen **ezt az idealizált képet** kerestük.

Többféle szervezettel készült interjú és a szervezetek anonimitásának megőrzését vállaltuk ezért a szervezeteket négy kategóriába helyeztük és a náluk készült interjú szövegeket különböző színnel írtuk és így tettük fel a szervezet honlapjára.

Kategóriák és színek a honlapon

- Kisebbségi, valamilyen kisebbségi csoportot képviselő szervezet vezetőségi tagjai, kék színnel jelöltük.
- Környezetvédő szervezet vezetőségi tagjai - zöld színnel jelöltük.
- Segítő szervezet vezetőségi tagjai, piros színnel jelöltük.
- A (bár differenciálódott) többségi társadalom nem hátrányos (inkább előnyös) helyzetű csoportjának - vezetőségi tagjai – őket fekete színnel jelöltük.

1.3. Fenomenológiai megközelítés

A kutatás nem volt reprezentatív, a megkérdezett szervezetek összetétele és mennyisége nem jelentenek statisztikailag érvényes mintát, ezért nincsenek százalékos összehasonlítások arról, hogy kik milyen szervezeti típusokban milyen válaszok a gyakoriak. A kutatás nem kvantitatív kutatás. Most magára az egyedi szervezet jövőképre voltunk kíváncsiak, arra, hogy mit mondanak a vezetők egy kívánatos jövőről, s értsük meg azt, ahogyan az a lelkükben, mondataikban van. A szervezetfejlesztési munkában korábban is erre a megközelítésre törekedtünk.

A konkrét szervezetfejlesztési munkában nagyon sokféle fejlesztési elképzeléssel találkozunk. Sok olyannal, amit csak a szervezeti tagok érthetnek igazán, s ezért jelent meg a szervezetre szabott fejlesztés követelménye. Ez az igény a szervezet fenomenológiai megközelítését igényli a fejlesztőktől, amelyben inkább a fejlődő szervezetekre, a benne dolgozó emberekre kell figyelni, és bennük keresni az egyéni és szervezeti fejlődési lehetőségeket. Ez a megközelítés **igyekszik elkerülni azt, hogy a szervezetekre kívülről erőltessünk fejlesztési mintákat**. E megközelítést jól leírja a lélektan egyik (hasonló értékrendű) áramlata a fenomenológiai megközelítés.¹ A fenomenológiai megközelítés ismertebb képviselő például Carl Rogers és Maslow, akik a fenomenológiai megközelítés szellemében maguk is alapítói a humanisztikus pszichológiai mozgalomnak.

Ebben a szemléletben arra összpontosítunk, hogy megismerjük, hogy a problémákat, az egyéni és szervezeti problémákat **hogyan éli át az egyén, hogyan élük át a szervezet tagjai**. E felfogás képviselői nem annyira külső diagnosztikus mércével akarják megismerni a szervezetet és a benne dolgozó embereket, inkább **arra törekszenek, hogy azt ismerjék meg, ahogyan ők ismerik meg a szervezetüket, és a problémáikat**. Az úgynevezett “személyes konstruktumok elmélete” szerint a korábbi, személyiségvonásokkal dolgozó pszichológusok olyan dimenziókkal írják le az egyéneket, amelyeket a pszichológusok alkottak. Az elmélet szerint **a cél az, hogy azokat a dimenziókat fedezzük fel, amelyekkel az egyének írják le saját magukat, amelyeket használnak önmaguk és világuk értelmezésére és konstruálására**. Az elmélet szerint a fejlesztés célja e személyes konstruktumok “valóság-hűbbé” és hatékonyabbá tétele.

A szervezetfejlesztési munkára is alkalmazni lehet ezt a megközelítést, amikor arra törekszünk, hogy **megismerjük a szervezetet úgy, ahogy ismeri-leírja magát**. Ezért a fejlesztőnek **tanulni kell a fejlesztett szervezettől, ahhoz, hogy fejlesztő módon tudjon részt venni a folyamatban**.

Az 1962.-ben alakult Humanisztikus Pszichológiai Társaság alapelveit használja ez a megközelítés.

- **Az érdeklődés középpontjában az élményeket átélő személy áll.** A fejlődési folyamatban megpróbáljuk úgy megérteni őt és a szervezetét, ahogy ő érti meg, és e közös megértésből igyekszünk közösen tovább haladni.
- **Az emberi választás, kreativitás és önmegvalósítás jelentik a vizsgálódás elsődleges témáit.** A folyamatkonzultációs munkában a csoport és tagjai választási lehetőségeit kívánjuk

¹ Rita L. Atkinson, Richard C. Atkinson Edward E. Smith, Daryl J. Bem: Pszichológia, OSIRIS Kiadó 1997. 400.o.

szaporítani, alternatívák kidolgozásának támogatásával, s a csoport erősítésével, hogy az erősebb csoport több cél elérésére lehessen képes.

- **A kutatási témák kiválasztásánál a jelentés-teliségnek meg kell előznie az objektivitást.** Főleg azokra a problémákra és problémaértelmezésekre, fejlődési irányokra, lehetőségekre kell összpontosítani, **amelyek elevenen élnek a szervezet tagjaiban** és azokra az akár máshonnan megismert “objektív” problémákra kevésbé, melyek nem jelentősek, nem jelentésteliek számukra. Csak akkor megyünk egy fejlődési irányba, ha az “eleven, él” a szervezet tagjai számára.
- **A személy méltósága a legfőbb érték.** Ezt érvényesnek tekintjük a szervezet dolgozóira és a fejlesztő konzulens csoport tagjaira egyaránt.
- Csak ha ezzel a megközelítéssel megakadunk, akkor támaszkodunk az objektívebb technikákra. S ekkor a szervezetfejlesztés „**Felvétel-visszajelzés**” módszerét használjuk. Itt a szervezetről, annak valamely dimenziójáról felmérést végzünk, s ezt visszajelzük a szervezet tagjainak, akik ez alapján tovább gondolkodnak fejlődésük felől.

Látszólag az egyénekről szólnak ezek az elvek, de a szervezetek, mint emberi rendszerek felfogásában személyekkel találkozunk, amikor szervezetekkel dolgozunk. A szervezetek (elevenen) csak az egyénekben, egyének által és az egyének csoportjai, és viszonyaik által léteznek. Ezért nem vétünk, ha a szervezetfejlesztésben, az emberekben megélt “személyesen és kollektíven konstruált” szervezetek modelljéből indulunk ki.

Most ebben a jövőképeket megértő kutatásban **ezeket a személyes és közösségi konstruktumokat kerestük**, azt, ahogyan a megkérdezett civil szervezetek vezetői elmondják egymásnak és nekünk, azt, hogy milyen jövőt képzelnek el. Ezzel itt is a személyes és csoportos konstruktumok “valóság-hübbé” és hatékonyabbá tételén dolgozunk. A cél az, hogy *a meginterjúvált civil szervezetek jobban lássák s értsék saját és egymás jövőképét, azért, hogy ha akarják hatékonyabban tudják tervező munkájukban érvényesíteni.*

Maguk a jövőképek konstruktumok. Részben az egyének életútjából származnak, de mivel ezek az életutak (a közös szervezeti lét miatt) az interjúvált csoportban már közösek is, és maga az interjú is csoportos volt, azt is lehet mondani, hogy ezek a jövőképek már szociálisak is kollektív alkotások ezek a konstruktumok. Erre a szociális reprezentáció modellje adhat megfelelő elméleti keretet.

Mi az a szociális reprezentáció?

- A szociális reprezentációk **a mindennapi élet kommunikációjában kialakuló koncepciók**, magyarázatok halmazai, az élet valamely területéről. Itt eben a kutatásban az óhajtott, vágyott jövőről alkotott koncepciót kerestük.
- E magyarázatok **eredeti forrása a tudomány**, de a mindennapi életben történő használhatósága miatt, miközben átáramlik a tudományból a mindennapi gondolkodásba,

átalakul. A jövőképek tartalmaznak a tudományból származó extrapolációkat, koncepciókat, de ezek átítatódnak az „unokánkra gondolva” egy „*milyen világ lenne jó neki*” gondolattal. Így nem egyszerűen trendekből alkotott következtetések ezek, hanem ezekre adott értékelő, igenlő vagy ebből az anyagból az látszik tagadott társadalmi mozgásokról alkotott képek.

- Az átalakulásban jelentős szerepet játszik a fogalmi hálót befogadó, illetve megalkotó, alakító **társadalmi csoport**, mert a csoport a maga - világot értelmező szükségletei szerint - átalakítja. Maga a megszólított csoport valamilyen társadalmi szervezet vezetőségi tagja, a státus, amelyben megkérdeztük a „**civil**” vezető státusa, egy olyan csoport, ahol közösség értéke máshogy jelenik meg, mint mondjuk egy üzleti szervezetben.
- Ezért egy-egy tudományos fogalomból más-más szociális reprezentáció alakulhat ki a befogadó csoport szükségletei szerint.
- Az így kialakult szociális reprezentáció ezután részévé válik a csoport mindennapi tudásának: a csoport gondolkodik, mérlegel, világot értelmez, egyszóval él vele.

2. Módszertan.

2.1. Példa.

Kezdetnek bemutatunk egy eredeti szöveget – itt éppen egy kismamáét, aki környezetvédő szervezetben dolgozik – talán az ő pillanatnyi státusa jól jelképezi, hogy itt az utánunk jövő generációk világáról gondolkodunk.

„És nem véletlenül, és közben próbáltam befelé figyelni, hogy a kismanó (a kismama mondja a babáról) vajon milyen világban szeretne élni, úgyhogy mi most ketten gondolkodunk, illetve hát hárman, mondjuk úgy, hogy én képviselem aput is, és egy olyan világot találtunk ki, amelyben kevesebb őrszemét van, kevesebb olajfolt ... Nem állítom, hogy nincs, mondjuk mire nekem unokám lesz, de sokkal kevesebb van. Egy olyan világot, amiben kevésbé zizeg a környezet. Ezalatt értem a zajt, értem a rezgést, értem a radioaktív sugárzást, sok mindent, egy olyan világot, amiben több erdő van, mélyebb tavak vannak, valamivel legalább tisztább folyók, mint amilyen most, valamivel tisztább felszín alatti vizek, ahol mozaikos művelés is van, és egyre inkább tolódik a hangsúly a mozaikos irányába a nagytáblástól, a nagytáblás csak ott marad meg, ahol valóban ésszerű lesz fenntartani. Egy olyan világban gondolkodtunk, ami kulturális értelemben sokszínű. Sokaknak hozzáférhető a kultúra. Nem állítom, hogy mindenkinek, de valószínű, mindig lesz olyan réteg, akinek nincs erre igazából igénye. Akinek van, az tehesse meg úgy, hogy ne elsősorban az legyen a korlátja, hogy nem juthat hozzá, vagy hogy nem tudja megvásárolni. Legyenek világzenék, legyenek nagy korszakos filmek, és ezek ne is felejtődjenek el pusztán azért, mert kétezer másik vacak filmet is csináltak. Legyenek természetfotók, legyen

rengeteg könyv. Tehát lássunk olyan lakásokat, amiben van háromezer könyv, de csak tíz bútor, és nem fordítva.

Legyen ökumenizmus, és ne úgy, hogy ezt a nagyobb vallások általában értelmezik. Legyen békésebb vallási egymás mellett élés, más filozófiákban és ideológiákban is egymás mellett, és nem egymás ellenében élés. Azzal együtt, hogy azt aláírom, hogy ami kulturális értelemben is jó, az az emberi létnek is vagy az emberi természetnek, tetszik nekünk, idealistáknak, vagy nem tetszik, automatikus sajátja.

Én úgy látom, hogy lesz is agresszió két ember viszonyában, bizonyos helyzetekben el tudom fogadni, inkább azt nem, ahogyan most kezelik. Ebben szeretném inkább, hogy változás legyen. Nem gondolom, hogy az a megoldás, hogy elnyomjuk. Legyenek várak, legyenek várroomok, amelyek nem tűnnek el két-három-öt évtized alatt a föld alá, hanem maradjanak azok meg. Legyenek megőrizve a sírhelyek, a kultikus helyek, és ezeknek legyen egyfajta becsülete, szélesebb körben, mint ahol most van. Legyen ökoművesség, legyenek pillanatművészetek, mint mondjuk a homokban valami, ahogy elkészült, elsöprik. De legyenek megmaradó művészetek is, viszont a kettő, mindazok, akik értenek a művészethez, vagy akik szeretik, értékeljék azonosan. Pusztán attól, hogy a tárgya vagy az eredménye megmarad, attól ne legyen értékesebb, mint az, amit a pillanatnak készítünk. Mondjuk egy jó fotót, és ez a kulturális elosztásban, amit mondtam, hogy legyen sok ember, vagy több ember számára elérhető, ez énnálam egyenesen átvezet ahhoz, hogy mindenféle anyagi jóban, ami ilyen értelemben jó, abban egyenletesebb legyen az elosztás, mint most. Kevesebb legyen az éhező, viszont kevesebb legyen a kőgazdag is,

Szeretném, hogy egyszer a szervezetünk meg tudná csinálni azt, hogy legyen egy saját szakmája, amit csak ő képez, amit úgy hívnánk, hogy ökoműves, aki hulladékból is, meg látszólag értéktelen anyagokból is művészetet tud létrehozni. Én már gyűjtögetem ennek az anyagait, de azt látom, hogy ez egy tíz éves projekt legjobb esetében is. Hát mire unokám lesz, hátha lesz egy ilyen szakma, és igazából ezek nem úgy anyagi értékek, hogy feltétlenül sokkal jobban szeretnék élni, vagy jobban szeretném, hogy az unokámnak sokkal több pénze lenne, mint nekem van, mert nem hiszem, hogy ettől boldogabb emberré válna. Az emberek egymás közti viszonyában, ami már nem a lakókörnyezetük és nem tágabb környezetük által behatárolt. Olyan világot szeretnénk, amiben befogadóbb gondolkodás érvényesül, tehát nem analitikus, és nem elsősorban kizáró, szűkítő alapon működik, vagy ítéli meg az embereket, cselekvéseket, tárgyakat, hanem szélesítő irányban. Egy olyan világban, ahol az emberi kapcsolatok már az iskolától kezdve elfogadott az, hogy sokféle útja van az egyes embernek, és sokféle célja lehet, és a sokféle célhoz sem mindegyikhez, csak egyféle módon lehet eljutni. Egy gyerekesebb világot szeretnék, tehát ahol kevésbé szűgyen vagy probléma az, hogy valaki a gyermeki vonásait és látásmódját megőrzi, és szeretnék több átmenetet az igényesség és igénytelenség mindenféle értelemben, emberi kapcsolatokban, és emberek között. Mint ami most van, tehát szeretném, hogyha a mostani nagyon nagy és nagyon kezelhetetlen szakadék szűkülne, és szeretném, ha a hálózatos emberi viszonyok erősödnének, elsősorban a hierarchikus rovására. És úgy gondolom, hogy ha ez megvalósulna, kis helyi közösségek és családok, és egészen szűk egyéni kapcsolatok szintjén, akkor bizonyos mértékig egy idő után vezetne mindazokhoz, amit B. a döntéshozatalról mondott, meg arról, hogy az információhoz való hozzájutás is ezzel változna, mert szerintem ez a kettő dolog egymás után ok-okozati összefüggésben van, és azt hiszem, hogy ennyi.”

2.2. Csoportosítás

A válaszok csoportosítása kiadott egy tematikát arról, hogy milyen kép elemekből állt össze a vágyott jövő képe. A kapott válaszokat az alábbi témakörökbe csoportosítottuk

1. Emberi viszonyok - közösségi, emberi lét – családok.
2. A jövő globális társadalom szervezése – a hatalom
3. Kultúra - tudás – intellektus
4. Értelem – hit - küldetésstudat – célok
5. Természet – környezet
6. Anyagi - tárgyi - gazdasági feltételek – megélhetés
7. Nevelés – oktatás - fiatalokkal való foglalkozás
8. Egészség – életmód

A megfogalmazott tartalmakon nem változtattunk, de a hasonló állításokat igyekeztünk egymás mellé állítani.

A válaszokban vannak tendenciák, és természetesen vannak ellentmondások is, amelyek véleményük szerint megférnek egymás mellett, s vitatkozni is szabad. Itt most megmutatjuk e válaszokat, s szabad vitatni őket és szabad tovább álmodni.

A honlapon úgy szerkesztettük a válaszokat, hogy a bal oldali keskenyebb oszlopban a tagadott jelenre vonatkozó állítások, utalások találhatóak a jobboldali szélesebben a vágyott jövő képei. A jobboldali oszlop majd minden állítása az elképzelt „unokánk” világát írja le.

Ezeket a jövőképeket is megszerettük, s nem akartunk olyan helyzetet felvenni, mintha ezeken kívül lennénk egy ítélő elemző helyzetében. A szövegek, álmok olvasása hatott ránk.

3. Milyen jövőt képzelnek el a civil szervezetek vezetői unokáiknak?

3.1. Falusias közösségek

Unokánk közösségi élete

A vágyott jövőképek szerint unokánk közösségben, közösségekben él. Ezek a közösségek nem a fogyasztói társadalom elszigetelt s csak fogyasztói és munkavállalói állami módon integrált csoportok, hanem valódi kiscsoportos emberi léptékű közösségek. Ebben a közösségben valódi alkotó kapcsolatok, személyes kapcsolatok vannak. Ez a közösségnek álmodott jövő a jelenbeli túlságosan atomizálódott társadalmi viszonyok kritikája is. A közösségi képek a pénz világvával szemben is megfogalmazódnak. Mivel nem a pénzt hajtják az emberek, több időt szánnak egymásra. E közösségekben a jelenleginél jóval nagyobb az egyenlőség, ami nem jelent egyformaságot, s nagy a közösségekben a szolidaritás. Nincsenek nagyon szegények és nagyon gazdagok, hanem megtalálják az arany középutat. A rászorulókat számíthatnak a közösség támogatására. Az egyenlőség nem csak csoporton belül, hanem a közösségek közötti kapcsolatokban is megnyilvánul, a világ különbségei lecsökkennek. Magyarországon nincsen cigányputri, a különbségek, a diszkriminációk itt is lecsökkennek. Erősek a családok és az emberek nagycsaládokban élnek, a családok tagjainak van elég ideje egymásra, s a gyerekeik nevelésére. Erősek a rokoni és egyéb kapcsolatok. „*Valamiféle nagy családban vagy közösségben éljenek, és mindegy, hogy család, vagy helyi közösség, vagy kommuna, de mindenképpen valahogy nagyobb embercsoport iránt érezzenek felelősséget, meg érezzenek közösséget.*” több generáció, és rokonság él együtt, többen közelben élnek kertes házakban. És már a nagycsaládban tanulják a közösséget az emberek, a gyerekek. Sok a beszélgetés, őszinteség van és humor, gyakori az együttlét, a nagymamával és a nagypapával, az unokák gyakran vannak mellettük. Fontosak a családi gyökerek. A házasság újra népszerű és házasságokon belül születnek a gyerekek.

A társadalom nincs nagyon horizontálisan felosztva. Az óvodás nincs egész nap az óvodással, az iskolás az egész nap az iskolással, a saját korosztályával, hanem, mint egy klasszikus nagy családban, a dédapa is tanul az ükunokától, és fordítva, tehát ott egymást tudják húzni, egymást tudják képezni ezek a korcsoportok.

Van lehetőség a közösségektől való elvonulásra a magányra is.

E vágyott közösségek inkább valamiféle önellátó faluközösség képét mutatják, amelyek mellérendelt és gazdag kapcsolatrendszerrel érintkeznek egymással, a többi közösséggel, „hálózatként a világ bármelyik pontjával kapcsolatba kerülhetnek”.

A falusias jövő a természethez való közelséget is jelenti, természethez közel élhetnek, amely jó karban van, és akkor ehhez mindenféle természetes tér, meg fény, mindenféle természeti objektumot, meg lehet találni. Ezek mind nagyon kellenek ahhoz, hogy teljes életet lehessen élni. Ha a közösség városias, akkor is inkább a kisváros képe a vágyott, amely elhagyja a nagyváros hátrányait.

Kisvállalkozásokban dolgoznak az emberek, s ezek a kis vállalkozások a jelenlegiekhez képest jobban kímélik saját(!) környezetüket.

E közösségek önmagukat kormányozzák bölcsen és szerényen, s a közösségek kapcsolata valamiféle mellérendelt együttműködés és nem hierarchikus. A közösségek képviselőiből álló és erőszakot nem alkalmazó „államféle” irányít. Azért nem írok államot, mert eléggé általános a kevesebb államot vagy az állam hiányát taglaló kép, de amikor a közösségek együttműködését írják le mégis valamiféle állami funkciókat írnak le a résztvevők.

A közösségek sokfélék, kapcsolatukban a sokféleség tisztelete nyilvánul meg, megszűnik a csoportok közötti diszkrimináció, magasabb a tolerancia. Megmaradnak a nemzeti közösségek is, s ezek is megértésben békében élnek egymás mellett, s tisztelik egymásban a másságot. A világ szeretettel teli multikulturális. A kisebb csoportokban és a csoportok viszonyában is a szeretet-teli kapcsolatok dominálnak.

E szeretet elvű közösségséget az emberek hite(i) is segíti(k) az emberek hívők, többféle hit él egymás mellett, mindegyik hit valamiféle egyetemes harmóniába, spirituális és szeretet-teli egységbe integrálja az embereket.

3.2. Békés „an archia”

Unokáink önkormányzó társadalma

A jelenlegi politikáról, a politikáról általában nem hangzottak el pozitív jelzők. A résztvevők pártpolitikai preferenciái nem derültek ki, bár néha (sztereotípiákon alapulva) becsülni lehetne hogy „ki hova szavaz”. Itt egy újfajta politika igénye fogalmazódik meg. A közszolgái valóban a közt szolgálják, utalnak a jelenlegi közszolgákról alkotott vélekedésekre.

A jövő társadalomról alkotott képeknek van egy gyakori és erősen *anarchikus vonulata* – persze nem a közkeletű „anarchia az egyenlő rendbontás, terror és erőszak” értelmében – hanem a *hatalomnélküliség* értelmében. A megkérdezettek unokáiknak eléggé hatalom nélküli világot képzeltek el. Kevés hatalom a kisebb közösségekben és kevés hatalom a közösségek viszonyában. A közösségek önmagukat kormányozzák. Az emberek együttműködésében az erőszak-nélküliség és az önkéntes normakövetés a jellemző.

A politika *funkciói* azonban szerepelnek a képekben. Inkább azt lehetne mondani hogy egy az emberektől elidegenedett s velük szemben álló politika helyére egy valódi *funkciói* szerint *szolgáló* politikát képzeltek el.

A kevesebb politika attól is lehetséges - mondják néhányan, - hogy a társadalomban „mindenki”, - mondjuk így minden alrendszer teszi a dolgát és az állam kivonul onnan ahonnan kivonulhat és így lecsökkenhet a szerepe. „A gazdálkodó szektor is teszi a dolgát, de leginkább a közjó érdekében, és nem az egyéni profit érdekében, tehát máshova kell helyezni az értékeket, meg a hangsúlyokat. És hát a civil szektor is dolgozik tiszta erőből, és helyére kerül, tehát valóban azt csinálja, ami az ő dolga. És a többiek is megértik és elfogadják az ő szerepét.”

Nincsenek kormányok - mondják néhányan, - a jelenlegi értelemben. Az embereknek elégséges és valós információi vannak a köz ügyeiről és az alapján közösségeikben és képviselőiken keresztül valódi alternatívák között bölcs döntéseket hozhatnak. A hatalomnak nincsen jelentősége az életben. Közigazgatás ugyan van, de ez valóban egy szolgáltató közigazgatás, amely tudja, hogy miért hozták létre, és kinek a szolgálatában áll, és úgy áll a közös ügyek intézéséhez. A köz szolgálatában a jelenleginél nagyobb a szerepe a tudásnak az értelmiségnek.

A nemzetek (közösségek) közötti viszonyok erőszakmentesek, néhány képben van világállam, néhányban nincs világállam, s helyette valami nemzetek közötti egyenrangú konzultáció, globális koordinációs szint. Vannak, akik persze az Európai Unió nagyobb szerepét is megfogalmazzák.

Megmaradnak a nemzetek és van valami nemzetek közötti koordinációs funkciót ellátó szervezet. Ennek a nemzetek feletti szintnek nincsen (sincsen) elnyomó hatalma. Unokánk magyar maradhat, a „világállam” magyar polgára lesz. Abban nincs jellemző véleményvonulat, hogy mi lesz a nemzetállamokkal. Az állam általános tévesztésével jelentőségük csökken, de a nemzetek, mint közösségek egymás mellett élése és önmaguk kormányzásának gondolatában megmarad ez a funkció. A kevesebb államot itt is fejlettebb

közösségi tudat teszi lehetővé, a nagyobb normakövetés Unokáinkat „az egész világról való szerető gondoskodás személyes felelősségtudata jellemzi. Az emberiség sokféleségét, a sokféleség szeretetét, és a nemzeti identitást egyaránt értékesnek érzik. Az individualitást - a közösséggel egyensúlyban tartva képesek élni.”

Nincsen szükség hadseregekre, házasodhat a zsidó a palesztinnal, etnikai, kulturális és vallási ellentétet nem erőszakkal rendezünk, és nem fegyverekkel, meg nem egymás lerohanásával, és agresszióval.

A sokféle kultúra, sokféle közösség békésen él együtt a világban. Jelenleg is együtt él e sok kultúra, de unokánk világában ezt a jelenlegivel szemben „tolerancia, kultúrák békés egymás mellett élése, kíváncsiság a másik kultúra iránt” jellemzi. A „virágozzék minden virág” elv, liberális szemlélet, elfogadás, érdeklődés a másik/mások iránt szemléletek erősödése békessé teszi a különböző kultúrák együttélését. A különböző közösségek mégis egyenlők, mindenféle diszkrimináció, társadalmi, jogi különbséget el kéne törölni unokánk világához.

A közösségek békés együttélésének biztonságos szerény és egyenlő anyagi alapja van. A közösségekben gazdaságok, kistermelők, családi gazdálkodó rendszerek működnek. Nincs szegénység, munkához, lakhatáshoz, egészséghez való jog alap és adott. Erős a közösségi szolidaritás. Ezért mindenkinek szerény de biztonságos megélhetést biztosítanak a közösségek. A nagyobb egyenlőség lecsökkenti a konfliktusok motívumait a különböző csoportok között. Az anyagi és életszínvonalbeli különbség a fejlett országok és a harmadik világ országai között is lecsökken.

3.3. A tudás társadalma *Unokáink kultúrája, tudása*

Az unokánknak álmodott világban magasabb az emberek tudása, műveltsége. A kulturális és a szellemi értékeknek a dominanciája jellemzi ezt a korszakot. Unokánk „boldog, közösségi ember, aki jólétben él, amit nem fogyasztói értékek, hanem a tudományos és lelki-szellemi fejlődés definiál, önmegvalósító egyéniség. Az intellektuális képességek felértékelődnek. A tudás a műveltség értéke kerül a pénz értéke helyére. Magasabb az általános műveltség.

Az emberek tudása integráltabb, „összegződöttebb” fogalmazta valaki. Fontos lesz a speciális tudás is és egyszerre vele együtt az integrált, és holisztikus szemléletű tudás is.

Unokáink integrált tudása lehetővé teszi, hogy szelídebben bánjanak a környezetükkel, az energiájuk egy részét arra fordíthatják, hogy a tevékenységük által keletkező károkat, a szennyezést kivédjék, lehetséges tevékenységeiket nagyon átgondolják, és nagyon tudatosan csináljuk a dolgaikat.

A tudáshoz való hozzáférésben (is) egyenlő(bb)ség van. Ennek helyi elérhetőségi feltételei és az anyagi feltételei is jobbak, a kultúrához való hozzáférés olcsóbb. Sokkal több ember képezheti magát, többen beszélnek idegen nyelveket. Mindenki számára hozzáférhető, egyenlő lehetőségek vannak a képességek-készségek kibontakoztatására. A jelenleg kulturálisan leszakadó rétegek műveltsége emelkedik.

Unokánk akar tanulni, tudást szerezni célrendszerében a tudás, az önművelés, a belső építkezés erősen preferált, magas fokú oktatásban, részesül, ami sok további fejlődésnek is lehet az alapja. Műveltségi alapjai magasak, amit utána kamatoztatni tud a későbbiekben. Több idegen nyelvet beszél tapasztalatot szerezhet külföldön is. Tanulása nem csak ismeretek felhalmozását jelenti, hanem a személyiség fejlődését is, aminek így az alapértékei lennének az elfogadás, a tolerancia a közösségi szemlélet, szeretet, egymás, önmagunk szeretete és megismerése és így tudja megvalósítani azt, hogy békében éljen.

A környezet állapota is ez által lenne egy kiegyensúlyozott és harmonikus, az emberekből belülről kifelé való építkezést tudom elképzelni. Tehát így sok embernek kell elindítania önmagából a folyamatokat. Azok összeadódnak és így akkor harmonizálni fognak ezek az ilyen közös rezgések.”

Megmarad a Gutenberg Galaxis, az internet nem veszi át a nyomtatott szöveg szerepét, az olvasás a nyomtatott könyvek és a könyvtárak szerepe erős marad. Van, aki kevesebb számítógépet szeretne unokánk világában, s több olvasást, több színházat.

Unokánk kultúrájában erős a közösségi kulturális formák szerepe. Sok a tánc, a zene, a zenélés, a fesztivál, unokánk sok közösségi kulturális esemény részese.

Unokáinknak megvan a mindennapi élethez szükséges hasznos tudása, amellyel a mindennapi életét jól tudja szervezni, tudása gyakorlatias és mélyebb is egyszerre. Az alaptudás, műveltség megszerzése után kutató, alkotó munkával is foglalkozik, a tudást műveli, használja. Iskolái után járja a világot, hogy tanuljon, kutasson, így bővíti, mélyíti tudását.

Van aki pedig az „amerikaias” gyakorlatias oktatással szemben a magyar oktatás és kultúra mélységét kívánja unokájának. Legyen fontos számára a kultúránk, a múltunk ápolása és tovább adása, ezért fontos, hogy az unokáink ismerjék a múltunkat, a különböző csoportok megőrizhessék kultúrájukat, és ne akarjanak más, esetleg más, erősebb csoportok rájuk erőltetni valamit. Sokféle alternatív tudásforma létezik, ezek őrzik hagyományait és mindenki választhat azok közül. És rájönnek, hogy az agresszió, mások leigázása az nem vezet sehova. Globális kultúra jön létre gyakorlatilag. Szükség lesz egy globális kultúra ismeretére, amelyben az emberek ismernék a sokszínű világ kultúrájának alapjait.

A tudást, a kultúrát erősen áthatja a hit s a hiten alapuló egyetemes szeretet. . Az emberi viszonyok a szolgálaton alapulnak és egymás segítségén, és ez ember értéke nem az ügyességén, okosságán, gazdagságán múlik, hanem értékmérő az, hogy ki mennyire tudja a másikat szeretni és szolgálni.

3.4. Anyagiakon túli mérték

Miben talál értelmet, milyen célok vezérlik, miben hisz az unokánk?

Unokán életében nem az anyagiak, a létfenntartás az elsődleges cél, hanem ennél magasabb rendű értékek, célok vezérlik életét. Nem úgy, mint most, hogy a pénz körül forog az élet. Fontosabbak a nem anyagi jellegű értékek, a tudás a személyiség fejlődése, a spiritualitás a kapcsolatok, a közösségek alakulása. Az egyébként szerény, de biztos anyagiak megszerzése után „nem kerül bele egy olyan taposómalomba, amit csak azért kell nyomnia, hogy egyáltalán megéljen, vagy lakjon.” Na, most ha egy ilyen idilli állapot létrejönne, akkor tulajdonképpen biztosan kevesebb lenne az olyan ember, aki a létért való küzdelemben lelkileg is megnyomorodik. Ha az alap megvan jöhet az összes többi „madárcsicsergés, zöld mezők, szökőkutak, meg minden”. Egyformán megfelelő körülmények között biztosított az életlehetőség. De ez nem egy fogyasztói társadalom.

Az érték az ember és nem az anyagi javak, az anyagiakból mindenki csak annyit fogyaszt, amennyire szüksége van. Az emberek meg tudják különböztetni a valódi szükségleteket a felesleges fogyasztási javaktól, a luxustól. S helyettük az immateriális javak válnak fontossá. Az emberi élet védelméért pedig már nem kell szót emelni. Az emberek célja minél jobban megvalósítani önmagukat, de ez már nem a karriervágyat jelentené, hanem azt, hogy „a

beléjük oltott talentumokat felfedezzék, és azt Isten dicsőségére kibontakoztassák magukból.”

„Mindenképpen tanulja meg ő is, meg mindenki a szükségleteknek a fogalmát, a valós szükségletek, azt, hogy mire van szüksége. Ugye, itt kezdődik a materiális és az immateriális javaknak a fontossága, aki tudja, hogy mi az, amire valójában szüksége van ahhoz, hogy életét megfelelő színvonalon vagy boldogságban elvigye, az tudja meg, hogy hol vannak a felesleges szükségleteknek a határai és a luxus, és erről konfliktus nélkül tud lemondani az életében. És általában az immateriális javaknak a tiszteletét és becsületét kellene helyreállítani, és azt remélem, hogy ez egy ilyen világ lesz, ahol majd ő él.”

Az emberek számára a szellemi kiteljesedés és az önkifejezés a legfontosabb, a szellemi, intellektuális dolgok fejlesztése kifejezése, finomítása a fontos. Unokánk ha anyagiakban nem is gazdagabb (de gazdagabb néhány kisebbségi csoportban) gazdagabb szellemiekben, spiritualitásban, gazdagabb érzelmekben. Az emberi forrásokban jobban támaszkodnak az emberekben lévő belső forrásokra.

Unokáink életét nem uralja el a tárgyi világ, visszaveszik a kontrollt saját tárgyaik felett. Dolgozni nem annyira a létfenntartásért fognak, hanem a munka, az alkotás a maguk gyönyörűségére történik, az emberi munka újra közvetlenebb átélhető értelmet nyer, Nem lesz fontos neki állandóan tárgyai tökéletesítésén szaporításán dolgozni, az emberek egymásért és a bolygónkért dolgoznak.

„És nagyon sokat lehet abból is tanulni és merítkezni. Biztos, hogy azt kívánom nekik, hogy sokat dolgozzanak a maguk gyönyörűségére, legyen az bármi, hogyha fizikai munkára vágnak, akkor azt, hogyha szellemi erőfeszítésre, akkor azt, hogyha sakkozni akarnak, akkor azt csinálják, de mindenképpen sokat töltsenek el munkával, és játékos közösségi munkával. És valamiféle sokkal kreatívabb miliót kívánok nekik, mint amiben akár csak mi élünk, márpedig a mienk azért országos átlag fölött sokkal kreatívabb, én azt gondolom, legyen lehetőség a saját mániájuknak az üzésére, és megvalósítására.”

A tárgyak fejlődésében több irányba mutató képeket láttunk. Voltak tárgyaink s a technika fejlődését bemutató képek, s volt aki a technika visszaszorulásában látta a felszabadulást a tárgyak uralma alól.

„a technológia nagyon fontos, mert nem az a lényeg, hogy jobb, szebb legyen, szerintem ez a kettő egymásnak nem mond ellent. Én a technológia fejlődésében nem azt látom, hogy építsünk nagyobb hidakat, nagyobb építményeket, meg még kisebb mobiltelefonokat, meg még gyorsabb autókat, hanem ne mondjunk le arról, hogy legyen autó, hanem építsünk olyan autókat, amelyek nem környezetszennyezők. Tehát ez is a technológia fejlődésének egyik lehetősége. És én inkább erre gondoltam a technológia szó említésénél.”

S volt, aki abban találta meg unokája és a maga feladatát, hogy éppen ebben a mai kihívások között a mai tárgyi világban kell megtalálni az értelmes feladatot. Itt, abban, ami nekünk adatott.

„... a pénzt és a technológiát okolják, és, hogy nem kedvelik, és nem szeretik, és azt mondják, hogy ez az egész világ, így ahogy van ez rossz és ez, így nem működik. Márpedig ilyen és ebbe fejlődünk és a fejlődés az ebbe az irányba mutat, és azt hiszem, hogy a legjobb forgatókönyv, az nem arra vonatkozik, hogy milyen tudnánk elképzelni és milyen jó volna, ha ez nem így vagy úgy működne. Én úgy gondolom, hogy ez ma nekünk ez az út van kijelölve, és ezt kell a lehető legjobban végigjárnunk, és ezt kell úgy módosítanunk, úgy csiszolnunk, hogy az a világon mindenkinek a lehető legjobb legyen. Nagyon sokan beszéltek arról, hogy csak állunk, tanulunk és elhúzz mellettünk az élet, hogy dolgozunk és elmegy mellettünk mindenki. Én pont erre mondtam az én beszédemben, gondolataimban azt, hogy a társadalomfejlődés a személyiségfejlődés, az, hogy megtanuljuk ezeket a dolgokat úgy kezelni, hogy az egyén tudjon együtt élni a XXI. XXII és XXX. századdal is. Azzal a borzasztó gyors fejlődéssel, ami akkor neki megadatott, akkor ő be tudjon kellőképpen illeszkedni, és ne azt lássa, hogy ez az egész rendszer így rossz. Én úgy gondolom, hogy minden környezetben meg lehet élni, minden környezetben lehet boldognak lenni. Úgy gondolom, hogy ehhez egyfelől pozitív hozzáállás, pozitív gondolkodás kell, amire mindenképpen szükség van, és látni kell, hogy mi az, hogyan lehet megoldani a problémákat, és arra kell összpontosítani.”

Céljaikban a természetesség, élet, szabadság a mértékadó az élet vezetésében, születésben, halálban.

Az emberi élet, s az életet vezérlő értékek, *célok rendszere belesimul a nagyobb közösség és az élő bolygó rendszerébe*, harmóniában, szerves egységben élnek az emberek az élővilággal. A személyiség és a környezetkultúra szintézise megvalósul. Unokánk harmóniában él önmagával és környezetével. Az elvek „Nem ártani másnak, béke, szolidaritás, szeretet A célok: nem ártani másnak, segítséget nyújtani, elfogadni, család, anyagi biztonság, összetartó társadalom. Csak olyan célok, amelyek senkinek nem okoznak hátrányt, kárt.”

„A hit, az, amit te a környezet felé tudsz kisugározni, az valahol visszaáramlik egy körforgásban feléd. Azáltal, hogy tudom, hogy mik a saját értékeim, elismerem, tisztában vagyok vele, azáltal a környezet felé is átadni. Ugyanakkor ismerem a gyengeségeimet. Ezeket tisztelem is és el is vállalom. A célom egy jobb, egy minőségibb élet. Elsősorban lelki síkon, annál is inkább, mert ez számomra megfogható, hogy itt és most bármikor elkezdhető, hogy megtanuljak másként gondolkodni a világban, amiben most éppen vagyok. Nagyon fontos cél az életminőséghez, amiben vagyok, hogy egy eredményesebb, hatékonyabb kommunikációt megismerjünk és tudjunk használni. Beépüljön a mindennapjainkba. Az emberi viszonyokban egy szeretetteljes viszonyt tudok elképzelni, ahol a megértés és az elfogadás működik. Elsősorban önmagamon belül, aztán egy szűkebb környezetben, a partnerkapcsolatokban, a családban, munkahelyen és még tágabb értelemben.”

„Én az emberek szemléletében írtam le változtatásokat, tehát a természet-ember viszonyában visszatérést a természet, mint ősforrás, a természet anyaként való elfogadása felé.”

„... az emberek harmóniába éljenek önmagukkal és a világgal, és ez a hát, nem tudom, hogy föld vagy bolygó, amit elképzelek, az nagyon *tiszta, nagyon egyszerű, nagyon lassú és nagyon levegős valami*. A levegős az szerintem, valahova oda vezet vissza, amit a többiek is mondtak, hogy túl sokan vagyunk. Mindenképpen természetközeli, fontos lenne az egymásra odafigyelés, és nekem még az lenne nagyon fontos, hogy a – ezt nem tudtam igazán jól megfogalmazni magamnak sem – hogy az a szó jutott eszünkbe, hogy "magán", meg az a szó, amit a köz szó juttat eszünkbe bármilyen összefüggésekben, az valahol egyensúlyban legyen.”

Az ember nem uralja a világot, hanem tisztelettel, alázattal együtt él vele.

„Na én olyan jövőképet képzelek el, az ember nem akarja uralni a világot, hanem elfogadja, hogy annak egy része csak. És ahol az ember nem leigázni, győzni akar, hanem alázattal és tisztelettel fordul a többi élőlény felé.”

„Az érték? Az egyik a természet határtalanságának a tisztelete, tehát hogy mi kvázi porszemek vagyunk. A másik meg a saját erőinknek a tisztelete, tehát hogy olyan erőnk van, ami úgy összeadódik, hogy el tudjuk pusztítani saját magunkat. Tehát ezek is. Ez a kettő, hogy meglegyen. „

A célokról való beszéd magában foglalja a fejlődésről folytatott beszédet, vagy fordítva. A jövőképekben megjelent a jelenleg is uralkodó „az a fejlődés, hogy sose elég, az ami van, s mindig tökéletesítünk, kutatás, tudomány szellemiek, stb. anyagiak terén” az is hogy „meglegyen mindene”. Az emberek céljai nem igen változnak

„És hogy visszautaljak arra, hogy az emberek céljai nem igen változtathatóak, alapvetően nem látok abban bajt, hogy az embereknek olyan céljaik vannak, amilyenek. Tehát, hogy gazdagabbak legyenek, jobb autójuk legyen, jobb helyen dolgozzanak, jobb körülmények között dolgozzanak, többet mehessenek el a Bahamákra, meg hasonló dolgok.”

Az emberek „Elsősorban a pénzben és az anyagi jólétben hisznek. Hiszik, hogy magas képzettséggel jól fizető állásokat tölthetnek be akár külföldön is. Követik a nyugati példákat ezért mindenki anyagi jó létre és biztonságra törekszik, ami nem feltétlenül elsődleges.”

De olyan vágyott jövőkép is, hogy inkább olyan legyen ez a jövő, mint amilyen a gyerekkorunk volt, amely anyagiakban ugyan szerényebb, de mégis tartalmasabb.

„Én olyat vagy olyasmit szeretnék az unokámnak, olyan világot, amilyen az enyém volt gyerekkoromban. Éppen a szünetben is beszélünk erről páran. Ami bár anyagilag sokkal szerényebb volt, mégis sokkal boldogabb, mint ma esetleg az én gyerekeimé. Azt szeretném, ha az unokám közelebb lenne a természethez, ismerné a környezetében lévő élővilágot, és tenne is a környezetéért. Ezt nem tekinteném

munkának, hanem inkább egy kirándulásnak. A technikai fejlődést a saját életében arra használná, hogy tőle gazdagabb legyen, és ne akarjon mindent birtokolni, ami van, hanem annak csak bizonyos részét. És szeretném, ha az unokámnak meghittebbek lennének az ünnepei, az estéi, és a szabadnapjai gondtalanabbak, mint amilyen a miénk, vagy az enyém ma.”

Unokánk világában erős a hit szerepe, ebben két jellemző csoportot találtunk. Az egyik főleg a keresztény hívők természetesen egy olyan szeretetelvű világot szeretnék ahol a keresztény hit erős, némely megfogalmazásban „uralkodó”, a másik csoportban az ökumenizmus az uralkodó vagy az egyházak, hívők békés egymás mellett élésében, vagy némely megfogalmazásban úgy, hogy a vallások összeolvadhatnak valamiféle ökumenikus vallássá. Elég erős, gyakori egy harmadik vonulat, amely mindkét említett csoportban megjelenhet egyfajta misztikus egység átélése a világgal, a természettel, mint valamiféle új-régi vallásos élmény általánossá válása, kiegészülve az élet (újra) szeretetével egy egyetemes teljességlvű planéta tudattal.

„A hit érték a kereszténység. Az emberek céljai: egymás segítése, Isten szeretete, és az hogy itten a földi élet boldoggá tétele. Az emberi viszonyok szeretetteljesek. Tehát hogy az emberi viszonyokat szeretet, békés, jó szándékú segítőkészség jellemzi.”

„Én is azt írtam, hogy a hit uralkodjék, hát mi úgy valljuk, hogy Isten országa valósuljon meg mindenek előtt, ahol a szeretet, az egymás iránti szeretet a legfőbb törvény. Az emberek, hát ezeket a célokat kövessék, szeretettel legyenek egymás iránt, és az legyen a céljuk, hogy ne a saját maguknak a boldogságát, boldogulását keressék, hanem egymásnak, a másik embernek a boldogságát. A párjuknak, a gyerekeiknek boldogsága legyen, a keresése és biztosítása legyen a legfőbb cél.”

„Felírtam a spiritualitást is, ami azt jelenti, hogy jógára, meditációra, ki-kinek a saját hitvilágába való, tehát lehetősége, tere legyen arra, hogy ezeket gyakorolhassa, és egyfajta szellemiségre, ami egy közös alapot jelent. Ez nem kimondottan egy-egy vallási közösséget jelent, mert ez nem erről szól. De egyfajta, tehát legyen egy szellemisége a helynek.”

„És az, hogy miben hisznek az emberek, én azt gondolom, hogy ilyen egyfajta globális buddhizmus alap fog kialakulni, ami gyakorlatilag azt jelenti, hogy mindenki ameddig elfogadja ezeket a közös emberi értékeket, gyakorlatilag azt gondolhat, amit akar. Tehát belül, a saját szellemi fejlődésében kell lejátszania bizonyos dolgokat, és nem feltétlenül egy ilyen közösségi szinten megvalósuló vallás ez, hanem inkább egy ilyen világszemlélet. Az emberek számára a szellemi kiteljesedés és az önkifejezés a legfontosabb. Tehát hogy a szellemi, intellektuális dolgoknak a kifejezése és a finomítása a hangsúlyos.”

„A hit és érték témában az lenne a jó, ha az ökumenizmus meghozná az eredményét. A keresztény vallások közelítenének egymáshoz és majd esetleg egy vallássá is egyesülnének. És a többi vallással is a párbeszéd hatására közeledés legyen. Hát ez lenne a szép. A legfőbb érték a szeretet. Ez határozza meg minden ember minden tettét.”

A hitek mindegyike alapul szolgál az emberek egymásközi szeretet-teli, békés együttélésének és az ember természet közötti harmónia visszaállításának. A hit erős integráló eleme a társadalom életének és a társadalom természet együttélésének. A hiterőt ad a nehézségekhez

Persze nem hisz mindenki a nagy célokban „kicsi vagyok ehhez” mondja, s van aki a kisebb reálisan megvalósítható célok jelentőségét fogalmazta meg.

3.5. Erdő, folyó, fű, fa, virág

A környezet kívánatos állapota unokánk világában

Az unokánknak kívánt világban egészséges a környezet, tiszták a vizek, dús a növényzet, vannak erdők, mezők, tavak, parkok a városban, sok fa meg virág. Van eső, hó, napsütés, minden, ami kell. Ez a környezet. Tehát a környezeti állapot helyreállt. Burjánzó, vad, sokszínű, zsombékos, nádas, erdős, ligetes. Tiszta, szép, üdítő a természeti környezet. Csend. Elfogadott érték a környezet védelme, s nem kell érte külön küzdeni, tisztelik az életet. Az emberek sokat vannak a zöldben, a természetben sok időt töltenek kirándulással, úszással, vitorlázással.

Az emberek vigyáznak a tisztaságra, működik a szelektív hulladékgyűjtés.

Az élelmiszerek természetesekek nem génmanipuláltak, meg lehet bennük bízni.

A lakóhelyi környezet falusias, vagy kisvárosias, ahol jó kimenni az utcára, a lakóhely emberléptékű természet-közeli, közösségi hely. Erdőket telepítenek, ami nem magántulajdon, s mindenki sétálhat benne. Ha van tömegközlekedés az is környezetbarát, megszűnik a gyárak környezetszennyezése

Az emberek természeti világhoz viszonya megváltozik, s felerősödik a „nem beavatkozni” szemlélete, az emberek jobban tisztelik a nem ember alkotta világot, s magukat harmonikusan illesztik bele abba, ami megadatott.

„Úgy képzeltem el, hogy megyek a kis unokámmal, és mutatom neki a világot körülbelül. És vannak olyan részek, ahol nem járnak emberek. Tehát mondom neki, hogy kedves kis unokám, itt oda lehet nézegetni, és ott túrnak a vaddisznók és mi oda már nem megyünk, oda nem megy senki. Ez az ő lakhelyük, ez az ő magánterületük. Elvannak.”

„Számomra a legfontosabb ... a kölcsönkapott Föld elvét kéne követni, vagy ez lenne a legideálisabb az unokáim számára. Hogy akkor ennek a legkomolyabb tiszteletben tartására levő társadalom működne, hogy minden emberi tevékenységgel a lehető legkevesebb kárt okozó, leginkább harmonikusan megvalósítani egy ilyen ökoszisztémát. Lehetőség szerint akkorra csak megújuló energiaforrásokkal, megújuló anyaghasználattal. Tehát mindent, amit lehet, visszaforgatni.

Erősen természettudatos szemléletben élnek az emberek, az emberek harmóniában élnek a természettel, az emberek egyenrangúbb viszonyban vannak a többi élőlényel. Mindenki tisztában van a hatásokkal, az ellenhatásokkal, az okkal és az okozattal. Ez egy magasabb tudatszintet jelent, ahol nem egyesével, hanem átfogóan is képesek az emberek gondolkodni, mindenki individuum, de ugyanakkor egy átfogóbb egység részeként is átéli magát. Az emberiség tagjainak globális felelősségérzete van és ez befolyásolja mindennapi döntéseiket, s nemcsak a szűkebb rész érdek. Megáll a természeti környezet pusztítása.

3.6. Biztonságos szolid megélhetés - mindenkinek

Anyagi - tárgyi - gazdasági feltételek – megélhetés unokánk világában

A jövőképek egy része a mostani jólét növekedését várja az unokája számára, utolérjük a nyugati életszínvonalat, unokánk gondtalan anyagi helyzetben él, anyagi biztonságban. „Megvan mindene.” Sokat utazik a világban, s egy picit jobb helyzetben van mint az átlag.

A vélemények nagyobb része egy anyagiakban szolidabb ám biztonságos jövőt kíván unokáinak. Mindenkinek meg lesz mindaz, amire szüksége van, sem több, sem kevesebb. Senkinek nem kell nélkülözni, nem lesz éhez, fázó, ápolatlan, gondozatlan, ellátatlan ember. Ne legyenek kiváltságos helyzetben emberek pusztán attól, hogy valamilyen helyzetbe beleszületnek. Van munkalehetőség és ebből meg is lehet élni, nincsenek gondjai, ha családot alapít, szép családi környezetben, és nyugodt körülmények között él, és ő is biztosítani tudja utódainak a még jobb feltételeket. Eltűnnek a hatalmas különbségek az emberek anyagi helyzetében, mindenkinek van otthona. Az anyagi világ megélhetési gondoktól mentes, mert ez ad valamiféle szabadságot, amivel az emberek olyan munkával tudják keresni a kenyerüket, ami közel áll a szívükhöz.

„Azt írtam, hogy olyan világot szeretnék az unokáimnak, ami nem ilyen küzdelmes, nem arról szól az egész nap, hogy hogyan szerezzük meg a napi betevőt. Olyan világot, ahol az emberek figyelnek egymásra, segítik egymást, örülnek szépnek, a

természet csodáinak is. Olyan világot, ahol tartalmasan lehet élni. A romló gazdaság negatív indulatokat gerjeszt, ezért gondolom, hogy virágzó gazdaságot, és békés egymás mellett élést szeretnék unokáimnak. „

Unokánk világában egyenlőbbek az emberek. Eltűnnek a hatalmas különbségek az egyes emberek anyagi helyzetében, mindenkinek van otthona, extrémításoktól mentes, a jelenleginél kiegyensúlyozottabb társadalomban él. A fiataloknak sem okoz akkora gondot az egzisztenciális biztonság megteremtése, több alternatívájuk áll rendelkezésre, mind tanulás tekintetében, mind munkahely, munkavégzés tekintetében. Minden ember dolgozik, és nincs munkanélküliség. A munkát pedig megfizrtik. Mindenki hozzáférhet az alapvető eszközökhöz, ami életét megkönnyítheti, de mindezt energiatakarékos gépek jelentsék.

„Ezért szeretném azt, hogy mondjuk olyan lenne a világ, nem egyenlő, mert olyan soha nem lesz, hogy mindenki egyenlő, de legalább kicsit közelítsen ahhoz, hogy valaki mondjuk egy kicsit gazdagabb, kicsit az életkörülményeknek megfelelően közelítsen ahhoz a szinthez, hogy mindene meglegyen. Ne azzal kelljen törődnie, hogy a gyerekeinek meglegyen az ivóvize, az élelem stb.. hanem az, hogy a továbbiakban hova szeretnék elutazni stb.. Ezt egy minimum dolognak tartanám.”

„Azt írtam, hogy minimális diszkrimináció, mert olyan, hogy diszkrimináció soha nem fog megszűnni ebben a világban, tehát, hogy minimális legyen. „

A „mindene meglegyen” a jólét tartalmába sokan anyagiakon túli értékeket is megfogalmaztak. Boldog, közösségi ember, aki jólétben él, amit nem fogyasztói értékek, hanem a tudományos és lelki-szellemi fejlődés definiál, önmegvalósító egyéniség.

„Erről már beszéltem, közjó által vezérelni a gazdaságot, a politikát is, és valahogy nyilvánvalóan, akármennyien is vagyunk, mindenképpen egy konszolidáltabb egyéni fogyasztásra van szükség. Én azt gondolom, hogy semmi nem indokolja, hogy az én unokám többet fogyasszon, mint az én nagymamám. Nincsen rá igazából indok. Amiből fogyasszon többet, az legyen a kultúra, vagy információ, vagy ilyesmi. Nem kell többet enni, meg nem kell többet inni, meg újabbnál újabb ruhákat, meg mobiltelefonokat vásárolni, mert erre nincsen valós indok, meg elfogadható. És akkor még egy dolog, hogy olyan társadalmi berendezkedés, ahol biológiailag kódolt dolgainkat nem kell teljesen feladni, tehát én nem gondolom, hogy ezt az agressziót, meg az ilyen alapvetően biológiai örökséget, ezeket végképp ki kell gyomlálni a társadalomból, meg kell találni azoknak a kibontakozási színtereit, sport, vagy vetélkedő, vagy nem tudom, micsoda, vagy éppen háború, tehát ez mindig az aktuális közizléstől függ. De biológiai lénynek kell mindenképpen maradnunk. Ez anélkül szerintem nem fog menni.”

„Az emberek belátták, hogy az anyagi felhalmozás és a mindenáron való növekedés hajszolása, meggazdagodás, egyéni vagy társadalmi meggazdagodásnak a kényszere az nem vezet eredményre.”

„És áttevődik a hangsúly egy ilyen szellemfejlődési aspektusára az embernek, tehát hogy ez az anyagi aspektus az egyre inkább elkopik, és inkább egy ilyen szellemi meggyőződésen alapul a társadalom. Tehát egy ilyen közös, globális kultúra alakul ki, amelyben az ilyen önző szempontok azok háttérbe szorulnak, mint az egyéni meggazdagodás. „

Az anyagi feltételekkel kapcsolatban ne terjedjenek, hát tovább a technikai eszközök, ne legyen túl technicizált a világ. Legyen elég a szükséges és a felesleges anyagi javakban ne tobzódjunk. A tudás kultúra legyen mindenki számára hozzáférhető, és ez ne csak egy technikai tudásban merüljön ki, hanem maradjon meg a humán kultúra is.”

„Az anyagi-tárgyi feltételeknél azt írtam, hogy ami benned van, az az érték. És az igényeid és a lehetőségeid mindig adottak és megadatnak. És akkor ebben a keretben tudom én elképzelni, hogy akkor a jövőnk, anyagi-tárgyi feltételek, tehát hogy ez milyen. Csak egyénre szabottan tudod ezt megfogalmazni vagy elképzelni. „

A tárgyak világa az emberi természettel és az természeti környezettel a jelenleginél szolidabb kapcsolatban van. Emberléptékű a technika, tehát semmivel se akarjuk magunkat jobban kiszolgáltatni a technikának, a tudománynak, mint amennyire az élhető élethez szükséges. Sokkal jobban függetlenítik magukat az emberek a tárgyi feltételek alól, tehát az emberi kívánalmaknak ezek a tárgy dolgok alá vannak rendelve, sokkal jobban kiszolgálják bennünket a körülöttünk lévő házak, autók, tárgyi dolgok, technológiák – így van – mint manapság.

Megújuló energiaforrásokat használunk. A tárgyaink tartósak.

„Olyan világban szeretnék élni, ahol a vasalóm tovább él, mint én, tehát nem ez az eldobható kultúra van, hanem a dolgok tartósak. „

„Az anyagi-tárgyi világ, azt úgy képelem el, hogy már sejtem, hogy én mindig szegény leszek, de már olyan értelemben, hogy nem lesznek ilyen nagy értékű dolgok körülöttem. Csak ilyen szükséges dolgok, és azok is inkább, amit magam meg tudok csinálni. Kézzel csinált dolgok, meg ilyen kis ilyen praktikus, amibe maga az értéket a kézzel készítés, meg az a kis poén jelenti, amilyen. Kevés gép, azok is főként egyszerűek. Illetve vannak ilyen kutyák, van egy szekrénybe, ahová be lehet zárni, és akkor az ember elfelejti egy időre. „

Természetes már a szelektív hulladékgyűjtés, és az öko-termékek használata, az újrahasznosított dolgok vásárlása. Tiszták az utcák, a buszok és a vonatok is, a levegő és környezetünk szennyezettsége csökken, ésszerűbb energiafelhasználással és más bőségesen rendelkezésre álló termékek kihasználásával jobban vigyázzunk és óvjuk környezetünket.

A jelen kritikája

A jelen kritikájaként fogalmazódott meg a jövő, s így a jövő kontrasztjaként a megfogalmazott jelenünk ilyen:

Fogyasztói értékek definiálják a jólétet. Vannak nélkülöző, éhezõ, fázó, ápolatlan, gondozatlan, ellátatlan emberek. Van hazugság és irigység.

Az anyagi feltételek egyre jobbak, de bizonyos csoportok és bizonyos személyek érdekei mentén lesznek ezek egyre jobbak, vagy egyre gazdagabbak a világban. De hogy ez ugye azért a jövő pályája is, hogy mindent meg tudunk teremteni, mindent létre tudunk hozni. De nem gondolunk talán arra, hogy holnap mi van, hogy megesszük a holnapi kenyérünket.

Túlélési/megélhetési versenyben élünk, nagy a létbizonytalanság. Az anyagi felhalmozás és a mindenáron való növekedés hajszolása a jellemző, az egyéni meggazdagodás, egyéni vagy társadalmi meggazdagodásnak a kényszere. Nagyon fontos szerintem is a világban a pénz. Nagyon fontos bárhol, bármiről beszélünk, bárhol vagyunk a pénz valamilyen szinten mindenképp fontos. Mennyi pénzed van, hova tartozol stb. mennyit keresel, az rengeteget számít.

„Ha te pesszimista voltál, akkor én nem tudom, hogy mit mondjak, magamra. Két szót írtam fel összesen, akik egy kicsit jobban ismernek, tudják talán, hogy miért. Munkalehetőség és az ebből adódó anyagi biztonság. Ugyanis a napi megélhetésért, a minimális megélhetésért folyó harcok már az álmaimat is megölték. Nincsenek álmaim. Munkát akarok! És először magamnak, természetesen utána gyerekeimnek és unokáimnak. És minden ebből következik. Az anyagi biztonság, és az a sok egyéb dolog, az emberi kapcsolatok, amik erre épülnek. Az első és legfontosabb dolog az én szememben a munka.”

„Azt az egy szót írtam fel, hogy nincs repülőtér. Ott jöttünk el mellette a bajai úton. A repülőtér Szegednek a legnagyobb cigányputri telepe és nagyon lepukkant. Iszonyú, nincs semmiféle közművesítés, ablakok sincsenek, üveg, semmi nincs. Csak a csupasz falak és ott nagyon sok roma lakik. És most mikor jöttünk át a bajai úton ott ült egy roma kisgyerek, ült a vasúti átjárónál a lámpa mellett és ment el mellette egy jól öltözött olyan átlagos srác és a kissrác, aki csupa kosz volt és egy semmi ruha volt rajta nézett föl a srácra és nézett utána ... és nézett föl rá, hogy hol van ő attól, hogy így nézzen ki mondjuk 10 év múlva. Ennyi.”

3.7. Közösségi nevelés

nevelés – oktatás - fiatalokkal való foglalkozás unokánk korában

Az erős emberi közösségek a nevelődés természetes helyei. Egy PHARE kutatásban és jövőképkalkotó fejlesztő munkában megkérdeztünk települési Kábítószerügyi Egyeztető Fórumok tagjait arról, hogy milyen lenne az a jövőbeli állapot, amikor a település jól kezelné az ifjúsági problémákat. Az itt kapott válaszok természetes módon illeszkednek az eddigi jövőképekhez, különösen a közösségről megfogalmazottak. A közösségek működőképessége teszi lehetővé a leginkább az egészséges szocializációt.

A családok szerepe erős, az emberek nagycsaládban élnek, odafigyelnek egymásra (szülők a gyerekeikre). Emberközpontú szemlélet uralkodik. Boldog családok lesznek, a gyerekek szerető családban élnek, mindenki szereti egymást. Összefoglalóan azt lehetne mondani, hogy olyan biztonságérzése van a fiatalnak, hogy nem kell, hogy ezt megszerezze a drog által.

A lakóhelyi közösségnek is egészséges nevelő hatása van. A város közösségei, polgárai nem közömbösek egymás és a problémák iránt sem. Erős a közösség megtartó ereje, a közösséghez való tartozás. A településen több közösségi programokat szerveznek, már óvodás korban is.

Az iskolákban a fejlesztés és nem a tanítás a cél, az iskola modellje nem egy ismerethalmaz, hanem egy hozzáférési lehetőségek tárája adja a gyerekeknek. A társadalom megosztottsága eltűnik a tudás által, a tudás és a műveltség általánosan érvényes mindenkire, eltűnik a társadalom ilyenfajta megosztottsága (analfabetizmus), az esélyek mindenki számára egyenlők, az egyéni életutat nem a családi háttér határozza meg, győzőn az értékközpontúság a tömegkultúra felett, higgye el mindenki, hogy az élethosszig tartó tanulás egészséges.

Jellemző az önismeretre nevelés, s már iskoláskorban kialakulnak a képességek a stresszhelyzetek felismerésére, kezelésére. Hatékony önismereti foglalkozásokat ad már az iskola, és akár az óvoda szintjén is.

Az emberek jelentős része hívő így erős a vallásos nevelés.

„Nyilván először a saját vallásomat viszem tovább, én keresztény vagyok, és én ebbe láttam bele én, ezt tudom, hogy ez milyen, erről én rosszat nem tudok mondani. Ez az, amit az ember tovább ad a gyerekeinek, vagy az unokáinak, mert én pl. a nagyszüleimtől kaptam a vallásos neveltetést, és aztán ez a gyerekeknek a saját dolga,

hogy ezt tovább folytatja vagy nem, mennyire gondol bele, vagy esetleg áttér, megnéz más vallási tereket is.”

3.8. Egészség – életmód unokánk életében

Együttlét a családdal – béke. Unokáinknak békés világot kívánunk, hogy legyen idejük egymásra, munka mellett legyen idejük arra is, hogy odafigyelnek a nagyszülőkre is.

Egészséges környezetben élnek, ahol van lehetőség az aktív mozgásra, és ezt nem akadályozza a légszennyezettség, a környezet mérgező állapota. Tiszta, zöld területekben bővelkedő vidéken szeretnék élni, vagy hát az unokáim is ilyen helyen élhessenek, nyugodt, barátságos, egymást segítő emberek szomszédságában. Egészségesebben élnek. Az emberek jobban szeretnek újra falun élni nagyvárosi magány után. Jobban vigyáznak a környezetünkre, a földünkre, a víz, a levegő és a helyi környezetük is fontos.

A világ nyugodt, békés, biztonságos, és nem ilyen zaklatott, mint most. Több az odafigyelés, a türelem. Az emberek optimisták, nyugodtak, barátságosak, segítőkészek. Az életritmusuk lassabb, mint a jelenlegi. Van idejük egymásra és főleg önmagukra. A mai világ problémáit már csak hírből ismerik. Nem a feladatok tolják maguk előtt őket, hanem uralják a feladataikat.

„Akkor csak így utolsónak azt mondanám, hogy nem akarok ilyen felgyorsult világot a húgomnak, aki most 9 éves. Amit látok az unokahúgomon, hogy amikor még én voltam gimnazista meg általános iskolás nem volt pláza, nem voltak márkák és én azt sokkal jobban szeretném neki, hogy ne legyen ez, hogy most kinek milyen márkás. Én nem akarok neki ilyen felgyorsult világot. Látom, hogy másodikként mobilt kapott karácsonyra, mert ezt kéri a világ, vagy ezt akarja, de én nem akarok ilyet a gyerekemnek. „

Ne legyen ez a rohanás, ami most van. Legyen elég időnk mindenre, a családukra, szereteteinkre, hobbinkra és egyéb dolgokra, ki mit szeretne.

„Szeretnék egy tiszta, békés és azt a jó régi társadalmat az én nyugdíjas koromra, amit láttam kint a németeknél azt az iszonyú jólétet. Nekem mindig az a fénykép ugrik be, amit mutattál a francia családról, ami kint volt az a jóléti fejük volt, hogy hatvan évesen úgy néz ki, mint egy húszéves. Én ezt szeretném magamnak nyugdíjas koromra. Hogy úgy nézzen ki, mint a jóléti társadalmak, amit megtanítanak az egyetemen, meg a főiskolán, hogy mi a jóléti társadalom, az, hogy olyan jóvágású fejed van, mint egy 18 évesnek... jó ez mondjuk túlzás...”

Unokáink egészségesek lelkileg és testileg is. A jövő nemzedéke, vagy egy része egészséges. Aki nem, az lélekápoló, erősítő lehetőségekhez juthat. A sport a mindennapok része alkalmas az egészség őrzése mellett a belső feszültségek, illetve esetlegesen megjelenő agresszió szocializált formában történő levezetése.

„De én itt az egészséget négyes értelemben gondolnám. Amibe a testi, a lelki, a szellemi mellé nagyon-nagyon szervesen belefér a szociális. Tehát itt most én a társast írtam ez alatt a szociális szó alatt. Aztán írtam illet, hogy szeretet, meg elfogadás, meg tolerancia, meg bizalom, meg amit ti itt elmondtatok. Meg együttműködés, meg önmegvalósítás, meg szabadság, meg demokrácia és a többi. „

4. Meghitten ismerős valaha volt jövő

Befejezés - hipotézisek a jövőképekről

Kezdeném egy személyes élménnyel, ami a szövegekkel való munkából adódott. Az interjúkat hallgatva, a szövegeket csoportosítva elkezdtem szeretni ezeket a képeket, ami rendben is van, ha elég sokat dolgozunk egy anyaggal, azonban ez a szeretet egy mások által álmodott jövő iránt párosult egy *ismerősség* élménnyel. Ezek a jövőképek illetve ezek jelentősebb, nagyobbik része, ezen jövőre vonatkozó vágyak, álmok nem egy sosemvolt világ futurisztikus leírásai, hanem ismerősek valahonnan.

Van e jövőképeknek két eltérő vonulata.

- Az egyik s ebből kevesebb van, a jelenlegi világ értékrendjén alapuló tendenciák igenlése, és e tendenciák tovább vetítése, extrapolálása a jövőbe. Ilyenek a nagyobb gazdagságot, jólétet fejlettebb tárgyakat elképzelő, leíró képek. Nevezzük ezt extrapolatív jövőképnek.
- Van egy másik, amely nem a jelen uralkodó értékrendjén alapuló világot képzel el, s a jövőt sem a jelenbeli tendenciák jobbításával, tovább futtatásával képzelel el, hanem képzeletben megfordítja – elfordítja a fejlődés irányát. E képeknek van nosztalgiája, mintha valaha már léteztek volna. Mintha *a múltba mutató jövő lenne*. Nevezzük múltba mutató jövőképnek.

Ez utóbbira mondom ezt az ismerősség élményét. Akiknek megmutattam, e képeket, azoknak is „tetszik”, s nekik is van ilyen ismerősség élményük.

Honnan ez az ismerősség?

1.

Az első gondolat, egy interjúalanytól származik. A *gyerekkorunk képe vagy idealizált képe köszön vissza az unokáknak vágyott jövőben.*

„Én olyat vagy olyasmit szeretnék az unokámnak, olyan világot, amilyen az enyém volt gyerekkoromban. *Éppen a szünetben is beszélünk erről páran.* Ami bár anyagilag sokkal szerényebb volt, mégis sokkal boldogabb, mint ma esetleg az én gyerekeimé. Azt szeretném, ha az unokám közelebb lenne a természethez, ismerné a környezetében lévő élővilágot, és tenne is a környezetéért. Ezt nem tekinteném munkának, hanem inkább egy kirándulásnak. A technikai fejlődést a saját életében arra használná, hogy tőle gazdagabb legyen, és ne akarjon mindent birtokolni, ami van, hanem annak csak bizonyos részét. És szeretném, ha az unokámnak meghittebbek lennének az ünnepei, az estéi, és a szabadnapjai gondtalanabbak, mint amilyen a miénk, vagy az enyém ma.”

Ez szerint a hipotézis szerint gyerekkorunk idilli viszonyait, biztonságát, meghittségét, békéjét az elveszett családi élményeket keressük később is az életünkben.

Ezt a hipotézisemet erősíti sok csoporttal szervezett szervezetfejlesztési folyamatban végzett csoportos életút-interjúkból származó tapasztalat, amelyben arra kérdezzük rá, hogy kit milyen élmények hoztak „ide”, s az itt alatt a vállalt közéleti feladatot tisztséget értjük. Civil szervezetek vezetői, a megkérdezett KEF (Kábítószerügyi Egyeztető Fórum) tagok életút interjúiból az derül ki, hogy a gyerekkorukban *voltak olyan családi és közösségi élmények, amelyek valamely szociális érzékenység, szociális, közösségi feladatvállalás irányában hatottak a felnőttkorban is.*

2.

Van azonban egy másik élmény is e jövőképekből. Az ismerősnek nevezett múltba mutató jövőkép elemeknek van egy másik sajátossága is. A különböző helyen különböző interjút végző személyek, szociálisan is különböző csoportokban készített interjúknál, sőt e kutatásnál korábbi KEF résztvevőkkel készített jövőképek is hasonlítanak egymásra. Nemcsak hasonlítanak, hanem *mint egy széttöredezett és szétszóródott mozaik darabjai össze is illeszthetők hipotetikusan úgy, hogy inkább kiegészítik, erősítik, mint vitatják, gyengítik*

egymást, mintha ugyanazt az ismerős világot írják le, akkor az egyéni életút, és személyes gyerekkor modellt el kell vetni.

Maradhat még egy a gyerekkor és a családok belső szerkezetének hasonlóságában adódó magyarázó lehetőség, mely szerint *a családok működésében van egy általános minta*, amely hasonló élményeket, hasonló szocializációt okoz, s ebből adódóan, amikor unokánk kívánt jövőjére gondolunk e sokunkban hasonló gyerekkori élményből merítünk.

3.

Lehetséges egy következő, e *konkrét történelmi szakaszhoz - amelyben élünk - köthető gyerekkorból eredő magyarázat is*. Ebben a történelmi korban, amelyben most élünk ténylegesen megtörténtek olyan változások, amelyek széttörték egy olyan társadalmi viszonyrendszert, amely után most vágyakozhatunk. Mondhatjuk, a modernizáció széttörte azokat a kereteket, amelyek között felnőtünk. És e széttöredezett keretekre gondolunk nosztalgiával.

Korábbi tanulmányokból tudjuk, hogy ezt az elmúlt rendszer modernizációja is megtette, a még korábbi korosztályokkal, az is széttört korábbi közösségeket. Ám az interjú alanyaink egyike se élt gyerekként a létező szocializmus előtt, nekik már itt az elmúlt rendszerben voltak közösségi élményei.

Ez a hipotézis a múlt fele is forduló vágyott jövő képében az általános családi minta helyére vagy az mellé inkább, azt kiegészítve hozzáteszi a konkrét történelmi modernizációs változások miatt felbomlott régi és ténylegesen megélt mikro társadalmi viszonyrendszert. Azonban a vágyott jövő öngazgató közösségekre utaló elemei ellentmondanak ennek, a létező szocializmus idején nem voltak ilyen öngazgató közösségek. A világ tisztább, egészségesebb, lassúbb volt, a kisközösségek a mainál jobban működhettek, a családoknak több idejük volt egymásra s ez megváltozott. A vágyott jövő egy jelentős rész származhat ebből a valóságosan megélt és elmúlt múltból.

4.

Az extrapolatív jövőt tagadó és a múltba forduló vágyott jövőnek az *extrapolatív jövőtől való félelem* is lehet az oka. A római klub első jelentése óta több világmodell is készült, ezek majd mindegyike állítja, hogy ha a jelenlegi tendenciák folytatódnak, akkor több szeméttel, több környezetszennyezéssel, ökológiai, időjárási problémával kell szembenézni az emberiségnek. A tudomány, a tudományból a tömegkommunikáció szállítja az erről szóló információkat s

ekkor a szociális reprezentáció jelenségét látjuk azt ahogyan a tudományos jövőkutatásból hétköznapi használatra formált szociális eredetű konstruktum alakul ki.

S a jósló környezeti katasztrófákat, ökológiai problémákat nem a távoli jövőbe tolják a tudomány, s népszerűsítő jóslatok, hanem a közeljövőbe éppen abba a távlatba, ahova unokánk jövőjét is képzeljük. S aggódunk a becsült szociális reprezentációban elképzelt jövő miatt unokánk sorsa felől.

Ez a magyarázat is lehetséges egy néhány elemnél, de ez sem magyarázza meg, miért kell faluközösségi szintig, öngazgató közösségek szintjéig visszamenni a vágyott jövőben, hogy elkerülhessük az ökológiai katasztrófákat. A személyesen is megélt akár közös múlt néhány mozaik elem összeillesztését lehetővé teszik, de maradnak beillesztetlen elemek, mint például az önellátó, öngazgató közösségi világ elemei.

5.

Mintha ez a múltba mutató jövő régebbi lenne. És keresése úgyszintén.

A negyedik ötödik században élt Szent Ágoston írja a boldogság kereséséről gondolkodva, hogy ahhoz hogy keresni tudjuk, ahhoz tudnunk kell valahonnan, hogy mit keresünk.

„Hol ismerték meg, hogy ilyen nagyon vágyakoznak feléje? Hol látták, hogy ennyire szeretik? Valamiféle módon birtokoljuk, csak nem tudjuk hogyan (...)”

Nem tudom, hogyan ismerték meg az emberek, s így nem tudom, milyen ez az ismeret. És én most csak azt kutatom, vajon ott van-e emlékezetünkben? Ha ugyanis ott van, akkor valamikor már voltunk boldogok. Egyenként vagy külön-külön, vagy a legelőször vétkező emberben – meghaltunk benne valamennyien, s tőle egytől egyig nyomorúságosan születünk, most nem kutatom. Csupán azt keresem, vajon emlékezetünkben van-e boldog élet. (...)”

(Városi István fordításai. A. Augustinus: Vallomások. Gondolat Kiadó, Bp. 1982.)

Egy valamiféle emberiség számára lehetséges aranykor utáni vágyakozásról még ennél is régebbi időkből is tudunk. Az ókori görög tanulmányainkból ismerjük az időszámításunk előtti heteik században élt Hésziodosz világkorszakait, s benne leírást az emberiség aranykoráról. (Hésziodosz: A világkorszakok. Trencsényi-Waldapfel Imre fordítása)

*Egy törzsből származnak az istenek és a halandók.
Emberi nemzetséget először fényes aranyból
készítettek az istenek, az Olümposzon élők.
Akkor még mindenki fölött Kronosz égi király volt,
s könnyű szívvel, akárcsak az istenek, élt a halandó,
távol a bajtól, távol a jajtól, még az öregség
sem járt köztük, mindvégig duzzadt az erőtől*

*karjuk, s lábuk, a kórság még nem törte meg őket;
mint lány álmom jött a halál rájuk, s amíg éltek,
csak jóban volt részük; a föld meghozta magától
bő termését és dolgozni merő gyönyörűség
volt, sok jó közepette, a dús legelőn legelészett
nyájuk, s kedvelték az olümposzi boldogok őket.
Majd aztán, hogy a föld befogadta magába e fajtát,
jótét lelkek lettek, a nagy Zeusz rendeletére, ...*

s az egyre gyengébb újabb fajok és romló világ után Hésziodosz a vaskori ember az ötödik rend embereként, ekként éli meg sorsát:

*Csak ne születtem volna e most élő ötödik rend
embereként, meghalni előbb, vagy a messze jövőben
élni szeretnék, mert melyben mi vagyunk, ez a vaskor.
Éjjel-nappal nincs pihenésünk, pusztul az ember
gondban-bajban, az istenek így szabták ki sorsunk.
Mégis járul még öröm is némelykor a bajhoz,*

S folytatja az Ő utána jövő emberek még rosszabb helyzetét jósolva.

*s Zeusz el fogja törölni e fajtát is, ha az ember
már a halántékán ősz hajjal jó a világra.
Ellentét támad majd akkor apák és a fiúk közt,
s vendéghez vendéglátója, barát a baráthoz,
s testvérhez nem kedves a testvér, mint ahogy addig,
és nem tiszteli többé gyermek öreg szüleit sem.
Súlyos szitkokkal szólnak hozzájuk a durva
gyermek, isteni bosszútól sem félve, a hálás
gyermek adóját nem fizetik meg öreg szüleiknek,
áll az ököljog, s egymás városait kirabolják.
Nem becsülik meg a jót, az igazt, aki őrzi az esküt,
inkább azt, aki gögjében mindig gonoszat tesz,
tisztelik, és markában a jog mindenkinek, és nem
ismeri senki a szégyent, árt az igaznak az álnok,
mert hamisan szól és nem fél megszegni az esküt.
Sok baj sújtja a népet, s köztünk jár az Irigység,
annak, örül, ha baj ér, csúf hangja van, arca kegyetlen.
...*

Hamvas Béla is ír az elveszett aranykorról, a Scientia Sacrában s az elveszett a kor tudásáról gondolkodik, bölcsel e könyvben, és idéz egy Buddha beszéd részletet:

„és a földből rügyek nőttek, mint a gombák, és a lények ettek a rügyekből, és minél többet ettek, testük annál durvább lett, és szépségük annál jobban elveszett. És akkor eltűntek a rügyek, és a földből bogyók nőttek, és a lények ettek a bogyókból, és kristálytisza szellemlényük egyre durvább lett, és szépségük egyre jobban elveszett. Akkor még a gabona vadon termett, fehér, mint a liszt, nem kellett megőrölni, édes, nem kellett megsütni. Amit este leszedtek, reggelre kinőtt, amit reggel leszedtek, estére kinőtt. A lények a gabonát ették, és akkor egy részükön látható lett, hogy nők, más részükön, hogy férfiak. És amikor egymásra néztek, égő szenvedély fogta el őket, és megölelték egymást. A többiek megbotránkoztak, s ezért a lények elkezdtek

házakat építeni, és szegényükkel oda rejtőztek. Egy napon az egyik lény így szólt: Miért megyek a gabonáért reggel is este is? És reggel leszedte az estére valót. A gabona akkor már nem nőtt ki másnapra egészen, csak feleannyira. A többiek is úgy tettek, s a gabona sehol se nőtt ki már egészen, csak feleannyira. Ismét máskor az egyik lény azt mondta: Miért megyek mindennap gabonáért? És egy nap leszedett két napra valót. De a gabona akkor már csak negyedannyira nőtt, s amikor a lények egyszerre egy hétre leszedték, már csak nyolcadannyira nőtt. – Mi lenne, szóltak a lények, ha a földet felosztanánk magunk között? A földet felosztották, és akkor a lények közül néhányan a másokéból szedtek. Mikor a többiek észrevették, azt mondták: Válasszunk magunk közül valakit, aki vigyáz, hogy mindenki csak a maga földjéről szedjen. És akkor már volt uralkodó, és akkor jött utána a pap, a harcos, a polgár, a paraszt és a kézműves.” (Hamvas Béla: Scientia Sacra, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1988, 18-19 o.)

Vagy egy hasonló tartalmú részlet a Tao Te Kingből (Weöres Sándor fordításában)

*Mikor a nagy út-at semmibe dobták,
megjelent az erkölcs és méltányosság
Mikor kezdődött az okoskodás,
megjelent a nagy hazudozás.
Mikor a hat rokon összeveszett,
Megjelent a gyermeki tisztelet és szülői szeretet.
Mikor zavaros az ország,
Megjelennek a hűséges szolgák.*

És a taoista irodalomban még sok hasonló tartalmú gondolatot találunk

Lehetséges egy egyszer valaha létezett boldog társadalom emléke él még mindig bennünk, s amikor a jelen trendektől elvonatkoztatunk, s unokánk számára szép világot álmodunk ennek a lenyomatait használjuk. S lehet, hogy ezt, illetve ennek elvesztését már érzékelték a régiek is. Vagy lehet, hogy náluk a is a saját gyermekkoruk lenyomata volt az a minta, ami után felnőtként vágyakoztak.

Nem tudom, hogy a valós történelem, vagy a személyes életút adja ezt a mintát, de a társadalomra vonatkozó leírás elemek inkább a személyes történelmen túli irányokba mutatnak.

Ennek is lehet a szociális reprezentációban az oka. Történelmi tanulmányainkból, vagy a nemrég még létezett törzsi társadalmakról szerzett ismereteink alapján, a fentiekhez hasonló írott szövegek olvasásával, újabban filmek nézésével, s a róluk folytatott beszéddel újraalkothatjuk ezt az aranykor-képet, s ezzel egy ideális társadalom képét is el tudjuk képzelni, amely aktualizálódhat akkor, amikor egy vágyott jövőt képzelünk el.

6.

Lehet még régebbi és mélyebben hordozott emlékünknél, amely talaján igaz lehet az összes fentebb említett hipotézis is. A humán etológiai kutatások leírva az emberi faj lelki és társas jellegzetességeit és ezeket összevetve a jelen társadalmi feltételrendszerrel azt állítják, hogy az ember biológiai-lelki alkatának fejlődése nem tudta követni az utóbbi néhány ezer év változásait. Néhány ezer éve nem olyan társadalmi feltételrendszerben élünk, amelyhez illeszkedik, amelyhez kialakult, amellyel együtt kifejlődött az emberi psziché. A lelkünk, magatartásunk biológiailag is hordozott alapjai egy régebbi társadalommal harmonizálnak. Talán ez az elveszett és pár ezer éve keresett aranykor képe, vagy inkább ez is talaja az aranykori fantáziáinknak.

„Az utolsó kétmillió év evolúciója mély nyomokat hagyott az ember természetében. Egyértelmű az is, hogy az optimális nem mindig azonos a lehetőséggel, sőt legtöbbször a kívánatossal sem, tehát nem azért kell ezeket a biológiai szempontokat sorra vennünk, hogy a társadalom feltétlenül igyekezzen megvalósítani őket. Elegendő, ha a társadalom tagja tudja, hogy életkörülményeik hol térnek el az optimálistól, milyen árat fizetnek a civilizáció esetleg már megkedvelt áldásaiért. Érdemes talán azt is megjegyezni, hogy az ember biológiai evolúciója a nagy populációméret miatt szünetel, nincsenek lényeges genetikai változások, csupán stabilizáló szelekció folyhat.

Az ember kis, egymásra támaszkodó csoportokban érzi magát jól, tehát olyan *lakókörülmények* között, amelyek ennek a feltételét megteremtik. Egy kis faluban, amely mondjuk 1500-2000 lakosú, bizonyosan van templom, iskola, orvosi rendelő, vegyesbolt, kocsmá, esetleg faluház vagy művelődési otthon. Ezek az intézmények biztosítják, hogy a falu lakói házaikon kívül is találkozzanak, ismeretségeik, szövetségeik, változó összetételű baráti csoportjaik kialakuljanak, testi-lelki bajaikra orvoslást kereshessenek, szükség esetén támaszuk legyen. Egy ekkora faluban, ha mindez megvan, majdnem mindenki ismeri egymást legalább távolról vagy hírből, és kialakulnak azok a szorosabb ismeretségek is, amelyek a szemtől szembe csoportokat jellemzik. Ilyen faluban emberszabású életet lehet élni.” (Csányi Vilmos: Az emberi természet. Humán-etológia. Vince Kiadó, 2000. 282 o.)

A társadalom fejlődése az utóbbi néhány ezer évben és különösen napjainkban, az evolúcióhoz szükséges tempóhoz képest felgyorsult, az utóbbi pár évtizedben az egyének életében is akkora változások történtek amelyek teljesen más világot jeltettek az egyének gyermekkorában és mást felnőtt korában. Az emberi psziché pedig nehezen alkalmazkodik ehhez a társadalomhoz, mert nem ehhez adaptálódva, nem evvel való koevúcióban alakult ki.

7.

Hipotézisek együtt

Az e befejező részben vázolt hipotézisek nem zárják ki, inkább kiegészítik egymást,

lehetséges hogy mindegyik tényezőnek van a jövőképek alakulásában szerepe. Lehetséges az emberi biológiai alapokban rejlő minta, amely egy korábbi társadalmi állapotra utal, lehetséges ebből a meg nem felelésből adódó feszültségre adott kulturális minta a hagyomány által reprezentálva, és ezen a biológiai és kulturális hagyomány adta háttéren lehetséges családi általános minták, amelyeken a személyes múlt tapasztalatainak feldolgozása is történhet.

S végül, ha levesszük a kutatói sapkánkat, s felvesszük a fenntartható fejlődés lehetőségeit kereső kutató, megvalósítani akaró, civil aktivista sapkáját, abban reménykedünk, hogy az itt bemutatott jövőképek tovább gondolhatók mások által is, minden elhangzott jövőkép elem olvasható az egyesület honlapja címén. A feszültség adott, s e feszültségből problémamegoldó iparkodásoknak kell következni.

Domschitz Mátyás

Tanácsadók a Fenntartható Fejlődésért elnök